

Toename buitenlandse investeringen

Wereldwijd nemen de investeringen in het buitenland toe, en Nederland heeft daar een flink aandeel in. Waren investeringen en handel vroeger substituten, nu worden ze meer en meer complementair.

De wereldeconomie integreert. Op telkens meer terreinen is er sprake van één wereldmarkt. Niet alleen de productie, maar ook de afzet van bedrijven heeft wereldwijde proporties aangenomen. Dit dwingt bedrijven om niet alleen over de eigen landsgrenzen, maar ook buiten het eigen werelddeel te kijken. In dit proces van internationalisering spelen de directe buitenlandse investeringen (DBI) een steeds belangrijker rol. Zo groeiden in de periode 1981-1993 de totale uitstaande buitenlandse investeringen met 11% per jaar. Ter vergelijking: in dezelfde periode namen het wereldwijde bbp en de mondiale ex-

Tabel 1. De top-10 van belangrijkste buitenlandse investeerders (standen per ultimo 1985 en 1992, percentage van totaal)

	1985	1992
Verenigde Staten	37,2	25,3
Japan	6,2	12,9
Verenigd Koninkrijk	15,0	11,4
Duitsland	8,9	9,3
Frankrijk	5,5	8,3
Nederland	7,1	6,8
Canada	5,8	4,5
Zwitserland	3,1	3,8
Italië	2,4	3,6
Zweden	1,8	2,6
% van de totale DBI	93	88,5
Totale DBI (f mrd)	1.112	3.188

Bron: UNCTAD, *World Investment Report 1994*.

port met respectievelijk 4,5% en 6,5% toe.

Deze zowel relatief als absoluut grote groei van de DBI is onder meer het gevolg van technologische vooruitgang. Communicatie- en transportmogelijkheden zijn verbeterd en relatief goedkoper geworden. Hierdoor zijn bedrijven niet meer aan één bepaalde locatie gebonden. Verder bestaat er een wereldwijde tendens bij overheden om marktkrachten meer ruimte te geven. Eén aspect hiervan is de vergaande liberalisering ten aanzien van buitenlandse investeringen. Vooral in ontwikkelingslanden is er sprake van een inhaalrace op dit gebied. Het vroegere wantrouwen in ontwikkelingslanden tegen buitenlandse investeerders lijkt meer en meer te verdwijnen.

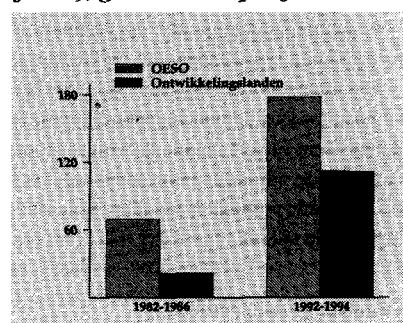
Het toegenomen belang van buitenlandse investeringen uit zich ook in een groeiende wens naar internationale coördinatie rond dit thema. Zo is tijdens de ministeriële conferentie ter afsluiting van de multilaterale handelsbesprekingen in het kader van de GATT/Uruguay Ronde te Marrakech, door een aantal landen het thema 'handel en investeringen' als één van de toekomstige onderwerpen van de WTO aanbevolen. Daarnaast zijn binnen de OESO in mei 1995 de onderhandelingen over het Multilateraal Akkoord inzake Investerings (MAI) gestart.

Sterke groei

In vijftien jaar tijd zijn de jaarlijkse stromen directe buitenlandse investeringen meer dan verviervoudigd. In de periode 1982-1986 bedroeg de gemiddelde jaarlijkse wereldwijde stroom f 91 mrd. Voor de periode 1987-1994 bedroegen de jaarlijkse DBI f 318 mrd. Het totale saldo aan uitstaande DBI bedraagt per ultimo 1992 f 3.188 mrd. Hiervan is 96% uit OESO-landen afkomstig. In de top-10 van de belangrijkste buitenlandse investeerders van 1992 bevinden zich naast de VS, Japan, en enkele EU-landen (waaronder Nederland), ook Canada en Zwitserland. Ten opzichte van de situatie in 1985 valt de snelle stijging van Japan, maar zeker ook van Frankrijk, op (zie tabel 1).

Als gevolg van de snelle groei vanaf het begin van de jaren tachtig, spelen buitenlandse investeringen een steeds belangrijker rol bij de internationale productie en afzet van goede-

Figuur 1. De inkomende stromen: OESO en ontwikkelingslanden (in f mrd), gemiddelden per jaar

ren en diensten. Volgens schattingen van de UNCTAD bedroeg in 1992 de wereldwijde omzet van buitenlandse vestigingen f 9.970 mrd. Ter vergelijking: in 1992 bedroeg de wereldwijde export f 7.790 mrd.

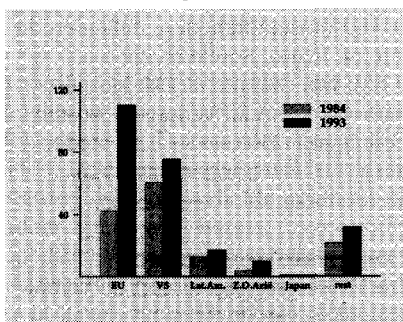
Terwijl bij de herkomst van buitenlandse investeringen het beeld door de industrielanden wordt overheerst, spelen daarentegen bij de bestemming ook ontwikkelingslanden een vooraanstaande rol. In de periode 1992-1994 bedroeg het aandeel van ontwikkelingslanden in de totale inkomende stromen bijna 40%, tegen gemiddeld 20% in de periode 1982-1986 (zie ook figuur 1). De stroom richting ontwikkelingslanden beperkt zich met name tot enkele landen in Zuidoost-Azië en Latijns-Amerika. China is onder ontwikkelingslanden de grootste ontvanger van buitenlandse investeringen. Dit land ontving meer dan 25% van de buitenlandse investeringen in ontwikkelingslanden in de periode 1991-1994. Verder is in de laatste jaren ook een stroom richting Oost- en Midden-Europa ontstaan. Deze landen trekken sinds het begin van de jaren negentig zo'n 3% van de totale DBI-stromen aan.

Positie Nederland

Zowel bij de uitgaande als bij de inkomende directe buitenlandse investeringen behoort Nederland van oudsher tot de belangrijkste landen. Hierbij is het opvallend dat de verhouding uitgaande-inkomende stromen al jaren globaal 2:1 bedraagt.

Wat betreft de Nederlandse investeringen in het buitenland: wereldwijd is Nederland de zesde buitenlandse investeerder ter wereld. De gemiddelde jaarlijkse stroom in de periode 1990-1994 is f 22,4 mrd. Dit is omstreeks 4% van het bbp, internationaal gezien een zeer hoog percenta-

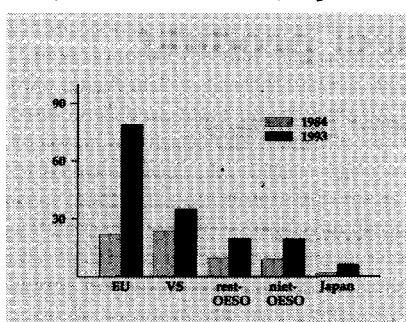
Figuur 2. Nederlandse investeringen in het buitenland, per ultimo 1984 en 1993, in f mrd

ge. De totale waarde van de uitstaande investeringen per ultimo 1993 bedraagt f 246 miljard (zie figuur 2), tegen f 142 miljard in 1984. Het aandeel van de Europese Unie (EU) is snel toegenomen, waardoor de EU thans de belangrijkste bestemming vormt. De oorzaak hiervoor ligt niet alleen in de uitbreiding van de EU, maar hangt met name samen met het proces van Europese integratie. Dit proces betekent voor Europese bedrijven weliswaar een vergroting van de mogelijkheden om schaalvoordelen te benutten, maar het levert ook meer concurrentie op. Ten einde aan deze uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, hebben Nederlandse bedrijven hun investeringen gedeeltelijk richting lidstaten verlegd¹. In vergelijking met andere grote investeerders is Nederland relatief minder in potentiële groeiregio's als Zuidoost Azië aanwezig.

Tegelijk vormt Nederland zelf ook een aantrekkelijke markt voor buitenlandse investeerders. De belangrijkste motieven hierbij zijn de functie van Nederland als 'gateway to Europe', de goed opgeleide bevolking en de technologische infrastructuur. Verdere motieven zijn de mogelijkheid tot het aangaan van afspraken met de fiscus, het stabiele sociaal-economische

Figuur 3. De berkomst van de buitenlandse investeringen in Nederland, ultimo 1984 en 1993, in f mrd

klimaat en het open karakter van de Nederlandse economie². Met een totaal van f 159 mrd aan uitstaande investeringen per ultimo 1993 neemt Nederland de zevende positie in op de ranglijst van ontvangende landen. In 1984 bedroeg het totaal f 65 miljard. Ook bij de inkomende stromen is de snel toegenomen rol van de EU waar te nemen.

Investeringen en handel

Door het proces van globalisering is de relatie tussen buitenlandse investeringen en handel sterk veranderd. In de periode volgend op de tweede wereldoorlog werd de internationale productie en afzet van goederen en diensten lange tijd gekenmerkt door een duidelijke scheiding tussen exporteren en investeren. Internationaal opererende bedrijven bedienden hierbij de buitenlandse afzetmarkten door exporten, dan wel door buitenlandse investeringen. In deze situatie bestonden buitenlandse investeringen met name uit het opzetten van een buitenlandse vestiging. Deze vestiging was vaak een replica op kleinere schaal van de hoofdmaatschappij. Handel en investeringen waren vooral substituten: verschillende methoden om op buitenlandse markten producten af te zetten.

Thans worden handel en investeringen meer als complementair ervaren. Beide modaliteiten vullen elkaar aan bij het bedienen van buitenlandse markten door internationaal opererende bedrijven. Ook gaat van handel en investeringen een wederzijds versterkende werking uit. Het complementaire karakter van handel en investeringen blijkt zowel uit de productie als de afzet van bedrijven.

Bij de productie heeft de opkomst van nieuwe bedrijfsstrategieën bij de multinationals geleid tot de zogenoemde geïntegreerde productie. Vestigingen van het hoofdbedrijf nemen delen van het productieproces voor hun rekening, waarna door middel van handel het uiteindelijke product tot stand komt. Volgens schattingen van UNCTAD vindt 35 à 40% van de buitenlandse handel tussen onderdelen van één moederbedrijf plaats. Deze handel vindt met name plaats binnen regionale verbanden, waarbinnen immers weinig handelsrestricties gelden.

Ten aanzien van de afzet geldt dat de export naar landen meer gepaard

gaat met de aanwezigheid van vestigingen in het betreffende land. Dit is met name het geval in de dienstensector. Een goed voorbeeld betreft het bankwezen, waarbij lokale vestigingen als schakel tussen klanten en het moederbedrijf fungeren. De in de jaren tachtig ingezette liberalisering op het gebied van diensten heeft dan ook niet alleen tot een grote groei in de handel, maar ook in de DBI in diensten geleid. Zo was in 1992 het gemiddelde aandeel van diensten in de uitstaande DBI van de zes grootste investeerderslanden gestegen tot 50%, tegen 36% in 1985.

Internationale afspraken

Ondanks de toegenomen complementariteit tussen handel en investeringen bestaan er aanzienlijke verschillen inzake internationale beleidsafspraken op deze twee terreinen. Zo is voor de buitenlandse handel in de laatste vijftig jaar een multilateraal systeem van rechten en plichten ontstaan middels het GATT (thans ondergebracht bij de WTO). Voor directe buitenlandse investeringen ontbreekt een vergelijkbaar stelsel van internationale afspraken³. Op de OESO-ministerraad van mei 1995 is besloten om de onderhandelingen over een Multilateraal Akkoord inzake Investeringen te starten⁴. Dit akkoord is bedoeld als een voorzet voor een wereldwijd akkoord. Op langere termijn is de WTO, met zijn bijna wereldwijde lidmaatschap, het meest geschikte forum voor multilaterale afspraken over investeringen, ook omdat zo handel en investeringen in een gemeenschappelijk beleidskader geplaatst kunnen worden.

J.P. Huner en P. Schuurman

De auteurs zijn werkzaam bij het Ministerie van Economische Zaken, Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen.

1. Zie ook M. van Nieuwkerk, Europeanisering van de Nederlandse economie, *DNB Kwartaalbericht*, nr. 2, 1991.

2. Zie ook P.K. Jagersma, Vestigingsmotieven van buitenlandse multinationals, *ESB*, 25 augustus 1993, blz. 707.

3. Zie blz. 174 van: Th.L. Brewer en S. Young, Towards a multilateral framework for foreign direct investment: issues and scenarios, *UNCTAD: Transnational corporations*, 1995, jg. 4, nr. 1, blz. 169-183.

4. Deze onderhandelingen staan onder voorzitterschap van de Nederlander F.A. Engering van het Ministerie van EZ.